

Efikasnost sudovanja – izgledi za budućnost²

Samostalno, neovisno i efikasno sudstvo koje u potpunosti poštuje vladavinu prava je ono čemu bi svi morali težiti. U nastojanju da sudstvo učinimo što efikasnijim svo vrijeme moramo imati na umu da se zakonitost u suđenju ne smije ugroziti, već dosegnuta razina pravne zaštite smanjiti, te da sudovi moraju biti brana za sprečavanje nezakonitosti u postupanju drugih organa.

Međutim, sudovi već danas trebaju učiniti sve što je u njihovoj moći da ostvare pozitivne pomake tamo gdje to ovisi jedino i isključivo od njih samih.

Broj neriješenih predmeta na našim sudovima je velik, pa i ako sudovi danas u pretežitom dijelu rješavaju broj predmeta koji godišnje zaprime, najveći problem su nagomilani zaostatci ne riješenih predmeta iz ranijih godina, koji se iz godine u godinu prenose, pa je osnovni problem ustvari u tome kako što bezbolnije riješiti te zastale predmete iz ranijih godina.

Na kraju 2000. godine na svim sudovima u Republici Hrvatskoj bilo je ukupno neriješeno 1.139 201 različitih sudskih predmeta i to od onih najkompliciranijih kaznenih predmeta u kojima samo glavna rasprava zna potrajati i dulje od godine dana, preko onih koji se rješavaju relativno lako i brzo, pa da onih kojima uopće nije mjesto na sudu već bi se uz odgovarajuću zakonsku regulativu mogli povjeriti na rješavanje nekim drugim organima i tijelima.

Kada usporedimo broj stanovništva sa brojem predmeta koji se nalaze na sudovima uočavamo da naši građani vrlo često traže pravnu zaštitu na sudovima, a da prije toga ne pokušavaju sporove riješiti izvan sudskog sustava, nagodbama, arbitražom i sl. Društveni odnosi proizvode više sporova nego što ih sudovi mogu riješiti. U Hrvatskoj je u 2000. godini pred sudovima bilo ukupno 2.607.540 predmeta, od toga 1.501.502 novih predmeta, dok su sudovi ukupno riješili 1.463.339. predmeta, pa ne stoje prigovori da suci ne rade. Kada to usporedimo s brojem stanovništva uočavamo da svaki drugi građanin hrvatske ima neki sudski spor.

Dali i kako uopće možemo utjecati na broj predmeta koji dolaze na sudove nije pitanje na koje je jednostavno odgovoriti, premda ima predmeta koji su tako malog značaja da se s njima sudovi ne bi trebali opterećivati, no za građanina koji traži upravo tu zaštitu ti predmeti očito imaju subjektivno veliku važnost kad se odlučuju tražiti upravo sudsku zaštitu. Obeshrabrivanje građana na prekomjerno pokretanje postupaka pred sudovima pokušalo se uvođenjem sudskih pristojbi da bi se spriječilo obijesno parničenje, međutim to se pokazalo kao izrazito nepopularnih mjera, pa njoj ne bi trebalo u većoj mjeri pribjegavati, a ona i nije polučila očekivane rezultate, nije dovela do smanjenja broja predmeta koji dolaze na sudove. Našim građanima trebamo ukazati da su sudski postupci za državu izuzetno skupi, u svijetu i kod nas i da se visina razine pravne zaštite mjeri i prema ekonomskoj snazi društva u kojem se ta pravna zaštita provodi.

---

¹ *Sutkinja Kaznenog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske*

² *Međunarodna konferencija "Neovisnost i nepristranost pravosuđa", Crikvenica 18.- 20. listopada 2001. godine*

Već sama sporost u rješavanju predmeta na sudovima također multiplicira njihov broj i pospješuje sveopću nedisciplinu u pravnom prometu, ponekad je za stranku povoljnije podići tužbu nego platiti potraživanje, na što ni država nije imuna, pa dok postupak na sudu traje dužnici nezakonito koriste tuđi novac. Povećavanjem brzine u rješavanja predmeta, njihovim što kraćim zadržavanjem na sudovima možemo u budućnosti također utjecati na smanjenje njihova broja.

Broj predmeta koji se već nalaze na sudovima moguće je smanji i na taj način da se sudovi rasterete onih predmeta, za koje nije neophodno da ih rješava sud. Tu prvenstveno mislimo na ostavinske predmete i na neke druge izvanparnične predmete koji bi se mogli rješavati izvan sudskog sustava.

Efikasnost sudovanju moguće je povećati i određenim reorganizacijama unutar postojeće strukture sudova na način da se preispita potreba postojanja svih do sada osnovanih sudova, odnosno potreba osnivanja novih sudova gdje to broj predmeta zahtjeva, a koji do sada nisu ustanovljeni. Trebalo bi ponovo razmotriti mogućnosti upućivanja spisa u sudove koji su izrazito manje opterećeni, i nema razloga da to do sada već nije učinjeno. To je osobito jednostavno kad radi o drugostupanjskim predmetima gdje bi se samo upućivali sudski spisi tako da to ne bi prouzročilo nikakve dodatne troškove za stranke, a pozitivno bi utjecalo na ujednačavanje sudske prakse, te na eliminaciju eventualnog utjecaja lokalne sredine na suđenje.

Bez daljnjega da bi i izmjena procesnih zakona mogla pozitivno utjecati na povećanje efikasnosti rada sudova ali prije donošenja tih izmjena one bi trebale proći kompetentnu analizu sa stajališta prakse sudova. Kada se radi o kaznenim zakonima to je teško ostvariti, a da se istodobno ne utječe na razinu postojeće pravne zaštite. Novi Zakon o kaznenom postupku već u času donošenja ocijenjen je kao više nego dobar procesni zakon koji će štiti prava okrivljenika u kaznenom postupku u izuzetno velikoj mjeri, no pri tome se zaboravilo da će on istodobno utjecati na efikasnost sudovanja, jer svako dodatno i najmanje pravo koje okrivljenik dobiva u postupku neminovno ima svoju cijenu kroz povećanje duljine trajanja kaznenog postupka i ukupnih troškova suđenja.

Efikasnost rada sudova moguće je povećati i na način da se suci oslobode administrativnih poslova, i posvetiti isključivo provođenju kaznenih, parničnih i izvanparničnih postupaka i pisanju sudskih odluka. Spisi bi pred suca trebali biti dostavljeni kompletirani sa svim onim što ne spada u suđenje i što mogu pribaviti druge službe unutar suda, tako da suci ne gube vrijeme na administrativne ili pretežito tehničke poslove i posvete se isključivo suđenju.

Svaki sudac trebao bi uložiti maksimalni napor da radi što je moguće više i kvalitetnije, morao bi za osobnu edukaciju, ako je to potrebno da uspješno obavlja dužnost na koju je izabrani, odvojiti i svoje slobodno vrijeme, jer kvaliteta rada suca ipak prvenstveno ovisi o njemu samom tako da pohađanje različitih seminara, koji su bez sumnje korisni, ipak neće polučiti veće rezultate bez velikog osobnog truda samoga suca. Upoznavanje sa sudskom praksom, trebalo bi provoditi stalno, osobito nakon izmjene propisa, što je kod nas čest slučaj, da bi se izbjegle eventualne odgode rasprava zato što sudac u nešto nije potpuno siguran, a tu veliku pomoć trebaju pružiti viši sudovi, a osobito Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Efikasnost rada sudova moguće je povećati i na način da se odvjetnici stimuliraju da ne odugovlače postupke, radi veće nagrade preko broja održanih ročišta, na način da se primjerena nagrada odvjetniku određuje za određeni dio postupka (npr. istragu, glavnu

raspravu i pravne lijekove) bez obzira na broj ročišta i radnji koje su poduzete, a što je dobra praksa pojedinih europskih zemalja.

Kada izvršimo usporedbu prosječnog broja riješenih predmeta po sucu u pojedinim sudovima, tada uočavamo da postoje razlike u broju riješenih predmeta u tijeku jedne godine između pojedinih sudova iste razine koje u nikom slučaju nisu zanemarive. Smanjenje tih razlika, odnosno približavanje prosječnom broju riješenih predmeta po sucu od onih koji za prosjekom zaostaju izravno bi povećalo ukupnu efikasnost rada sudova.

Općinski sudovi na kraju 2000. godine imali su ukupno ne riješenih 761.300 predmeta od čega 465.508 složenijih i 295.792 ostalih, manje složenih.

U skupini koju čine – ostali predmeti, trebalo bi tražiti mogućnost rasterećenja općinskih sudova na način da se dio tih predmeta prepusti na rješavanje nekim drugim organima i službama. Povećavanjem broja javnih bilježnika njima bi se moglo povjeriti rješavanje ostavinskih predmeta, o čemu je već ranije pokrenuta inicijativa za koju ne znamo zašto do danas nije oživotvoren. Kako je na kraju 2000. g. na sudovima bilo 38.096 ostavinskih predmeta, suci koji rade na tim poslovima mogli bi biti raspoređeni na rad na predmetima druge vrste.

U onim parničnim predmetima gdje pravni osnov nije sporan, već jedino visina tražbine mogao bi se uvesti postupak medijacije, izvansudske nagodbe za tu vrstu, a eventualno i za neke druge vrste sporova koji svojim velikim brojem opterećuju sudove. Te postupke bi mogli provoditi iskusni odvjetnici i umirovljeni suci.

Boljom kvalitetom rada na općinskim sudovima može se također u određenoj mjeri povećati efikasnost u tim sudovima. Postotak ukinutih odluka u kaznenim predmetima je 24,4%, a u parničnim nešto slabiji tako da je 25,1 %, pa bi bilo potrebno poduzeti daljnje mjere za poboljšavanje kakvoće u radu općinskih sudova, čime bi se istodobno povećala efikasnost u suđenju, jer se prosječno u svakom četvrtom predmetu koji u povodu žalbe biva ukinut, suđenje ponavlja..

Županijski sudovi imali su u prošloj godini 42.444 ne riješena predmeta, premda je u toj godini ukupno riješeno 1,6 % predmeta više nego godinu dana ranije, ipak je broj ne riješenih predmeta povećan za 18,7 % u odnosu na 1999. godinu. Povećana ažurnost se pretežito odnosi na veći broj kaznenih i parničnih predmeta riješenih u drugom stupnju, dok je smanjen broj rješavanja svih ostalih predmeta, a osobito kaznenih predmeta u prvom stupnju, što će i nadalje negativno utjecati na ukupnu efikasnost rada zbog velikog broja izuzetno složenih kaznenih predmeta koji se nalaze pred županijskim sudovima, no tu se može malo toga promijeniti bez izmjena kaznenog procesnog zakona.

Suci županijskih sudova u 2000. godini prosječno su rješavali 251 predmet po jednom sucu, međutim i tu se uočava da su razlike između pojedinih sudova znatne, a kreću se od 105, 137, 158 riješenih predmeta po sucu u sudovima koji rješavaju najmanje predmeta, pa do 371, 317, 297 riješenih predmeta na sudovima koju u prosjeku rješavaju najviše predmeta. Znatno povećanje efikasnosti u buduću mogli bi očekivati ako bi se sudovi s najmanje riješenih predmeta barem približili prosječnom rješavanju predmeta po jednom sucu, pri čemu bi jasno najprije trebalo otkloniti objektivne teškoće ako one postoje i ako utječu na prosječni broj riješenih predmeta u pojedinim sudovima.

Kakvoća rada sudaca županijskih sudova u kaznenoj oblasti sudovanja bolja je od one na općinskoj razini, tako da je od svih riješenih predmeta u 2000. godini bilo ukinuto 16,7 % što se može smatrati dobrim rezultatom, no i tu bi trebalo pokušati taj postotak smanjiti jer se

ipak u svakom šestom predmetu u prosjeku, radi ukidanja prvostupanjske odluke, postupak mora ponoviti.

Sudovi trebaju učiniti sve što je u njihovoj moći da ostvare pomake tamo gdje to ovisi jedino i isključivo od njih samih. Kao i demokracija suđenje počiva na poštivanju procedure, revolucionarne metode tu nisu dobro došle, zato ne možemo očekivati velike, lake i brze pomake, ali vjerujemo da suci mogu obaviti posao za koji su imenovani, a koji su sami izabrali, ne samo kao svoj poziv, već svoje životno opredjeljenje.

Kada imamo na umu podatak da je u 2000. godini u sudovima radilo 1393 suca i 241 sudski savjetnik i da su oni riješilo ukupno 1.463.339. različitih predmeta ne možemo reći da sudovi ne rade. Međutim, društveni odnosi kod nas "proizvode" izuzetno veliki broj sudskih sporova, više nego što ih sudovi mogu riješiti, no taj problem nije isključivo pravne prirode, a pogotovo nije isključivo sudski. Odgovoriti na pitanje što toliki broj postupaka generira, što građane hrvatske navodi da svaki drugi trenutno ima neki spor pred sudovima, nije ni malo jednostavno, a za takvo stanje prozivati jedino suce nije opravdano.

Izgledi za budućnost biti će bolji tek onda kada se svi segmenti koji utječu na efikasnost rada sudova optimalno slože, kako oni na strani sudbene vlasti tako i oni na strani zakonodavne i izvršne vlasti.